

GÜNÜMÜZ TÜRK DÜNYASINA GENEL BİR BAKIŞ

Yaşar Kaya KALAFAT*

Bu kısa yazımda Türk dünyasının bazı meselelerine değinmek istiyorum. Türk dünyasının coğrafyası o kadar geniş ve Türklük âlemi insanı ile de o kadar yoğun ki, Türk illerini ve Türk boylarını saymaya kalkmak bir tebliğe konu olabilir.

Türk dünyasının problemlerini ;

1. Türklüğün genel problemleri,
 2. Türklerin birlikte yaşadıkları diğer halklarla olan prob-
 3. Türk boyları arasındaki problemler,
 4. Türk boylarının yerel şartlarından kaynaklanan iç prob-
 5. Ekonomik, dini, kültürel, siyasi vb. problemleri olarak sı-
- ralamak mümkündür.

Bu yazıda ancak, meselelerin kısa konu başlıklarına değinmekle yetineceğiz ve tesbit edebildiğimiz problemlere parmak basacağız. Tartışmalardan sonra, zamanla çözümlenmeleri konusu gündeme gelebilir .

Evvela, Türklük bir bütündür. Böyle kabul edilmesinin daha doğru ve akli olduğu kanaatindeyim. Türklük bir bütün olunca, Türk âleminin problemleri de, tabiidir ki bütün Türkleri ilgilendirecektir. Çözümü de bizlere düşecektir. Meseleyi bu şekli ile ele almak hem genel Türk dünyasının ve hem de ayrı ayrı Türk ellerinin menfaatinedir. Türk boylarının çıkarlarını, genel Türk menfaatlerinin dışında düşünmek mümkün değildir ve realist bir tutum olmaz.

Bu esastan hareket edilince Türk dünyasının imkânları ve imkânsızlıklarına ortak göz ile bakmak gerekir. Türk dünyasının problemlerini çözecek olan da Türklerdir.

(*) E. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Öğrencisi.

Bu noktada Türk dünyasının tasarımı yapmak gerekir. Türk dünyasının kalbi ve beyni, her Türk'ün yaşamakta olduğu her türlü yerdir. Bu yerlerin hepsi Türk vatanıdır. Yakın zaman **na kadar Türklük** «Türkiye Türkleri», «Dış Türkler», «Yurt Dışındaki Türkler» adlarıyla tanımlanıyordu. Günümüzde ise Türklük, farklı anlam kazanmıştır.

Türkler, bulundukları coğrafyada hangi maksatla yaşıyor olurlarsa olsunlar, Türklük dünyasının oradaki temsilcisidirler. Bu dünyaya, Türkiye Cumhuriyeti'nin yanı sıra SSCB'ndeki bütün Türk toplulukları, Çin, Pakistan, Avustralya ve uzak Asya'daki Türk toplulukları, Batı ve Doğu Avrupa'daki «Evlâdı Fâtihân»dan Türkler Balkanlar'a İslâmiyetten evvel gelmiş Türk boyları, Adalar'daki, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Körfez ülkelerindeki Türkler, işçi, öğrenci veya başka maksatlarla ABD, Kanada, Batı Avrupa ülkelerinde bulunan, Türkiye'den ve diğer Türk illerinden gitmiş Türkler gelmektedirler. Türk Dünyasının fertleri bulundukları ülkenin yerli halkı olabilirler; bulundukları ülkelerde zamanla azınlık durumuna düşmüş olabilirler; bu tür ülkelerin zamanla tebalarına girmiş olabilirler; bu ülkelerde geçici de bulunmuş olabilirler. Bütün bu yapılaşmalar, onların Türk dünyasının dışında mütalâa edilmelerini gerektirmez. Güney Kutbu'ndaki tek bir Türk de bu âlemin bulunduğu yerdeki temsilcisidir. Onun sevinç ve ızdırâbını Türk dünyası onunla birlikte yaşar, yaşamalıdır. Anlayışımız budur.

Türkler bulundukları ülkenin veya kendilerinin siyasî, ideolojik veya dinî tercihleri onların Türk dünyasının dışında mütalâa edilmelerini gerektirmez. Bu nokta; marksist veya anti-marksist İslâm ve Hristiyan şu veya bu mezhepten olmaları Türklük âleminde dışlanmayı ise kesinlikle gerektirmez.

Türk dünyasının tanımı ile ilgili bu genel açıklamalardan sonra, bazı tesbitlerimizi sıralamak istiyoruz.

Günümüzde dünya iletişim çağını yaşamaktadır. Milli iletişim ağını kuramamış Türklük âlemi içe dönük çalışmanın sıkıntılarına çekmek zorundadır. Millî iletişim ağına kurulması diğer iletişim şebekeleri ile entegrasyon imkânını doğuracaktır. Bu uygulama sadece Türk illeri arasında bilgi ve haber iletişimini sağlamakla kalmayıp, diğer haber merkezleri ve ajanslara

medya transferini sağlar. Onlara dünyamızın gerçeklerini aksettirme imkânını doğurur. Türk dünyası için bu yapılamadığı gibi, çoğu Türk lehçeleri ile yazılan mahdut taraflı yayın organları da sâdece belirli bir bölgenin Türklüğünün problemlerini dile getirebilmektedir. Meselâ, Azerbaycan Dergisinde Irak Türkmenlerinin problemleri anlatılamadığı için Azerbaycan'da bir dönem Saddam'a kahraman gözü ile bakılabilmektedir. Veya Kıbrıs Dergisi Azerbaycan'daki Ermeni mezâlimine yer vermediği için Kıbrıs Türkü belki de, Ermeni sorununa çözümlendi gözü ile bakabilmektedir. Amerika'daki kapitalist Ermeni dergisi Lübnan'daki terörist ve Ermenistan'daki Marksist Ermeni'nin sorununa sayfalarında yer verip, Ermeni diasporasına ortak sözcülük yapabilirken, Türk yayın organları bu basireti gösterememektedirler.

Türk dünyasının problemleri ile ilgilenen kuruluş ve şahısların yeteri kadar etkinlik gösteremedikleri bir diğer hususda çağın uluslararası kurum ve kuruluşlarından istifade edememeleridir. Günümüzde insan hakları ve evrensel beyannamesi bizim gibi hakları çiğnenmiş milletlerin çok istifade edebilecekleri bir koruyucudur. Birleşmiş Milletler, AET, Avrupa Parlementerler Topluluğu AGİK, Sosyalist Enternasyonal, Dünya Liberalistler Enternasyonalı gibi müesseseler hakları gaspedilen halkların seslerini duyurma merkezleri durumundadırlar. AGİK alt komisyon toplanmalarında Ermeni Rum'a arka çıkarken, Kıbrıs Türkü ile Bulgaristan Türkü bu komisyonlarda ittifak yapamamaktadır.

Türk dünyası maalesef uluslararası faaliyet gösterebilecek strateji merkezlerinden de yoksundur. Merkez olmayınca stratejist, stratejist de olmayınca strateji olmamaktadır. Bu hal Türk dünyasının yetiştirdiği liderlerin yükünü arttırmaktadır. Değişen şartlara göre üretilmiş stratejilerden yoksun liderlerin sağlıklı tercih yapması ve sağlam politikalar yürütmesi imkânsız duruma düşmektedir. Dünyadaki gelişmeleri izleyebilecek literatürle beslenen geniş arşiv bilgisi ve teknik imkânlarla donatılmış olan, yeteri sayıda araştırmacı uzmanı bulunan strateji merkezleri kurmak zorundayız. Bu merkezlerin dışı açılımı sağlayacak yayın organlarına kavuşmalarını temin etmeliyiz.

Türk dünyasının meseleleri muhtevalı seminer ve sempozyumlar, bana göre, pek isteğe cevap verecek nitelikte değildir. Bunların yapılmasına şüphesiz karşı değilim. Yapılmaları ile muhakkak bazı imkânların geliştirilme imkânı bulunmaktadır. An-

cak Türklük meseleleri doğru, süratli ve sağlam çözümlere muhtaçtır. Muayyen tebliğcilerin aynı tebliğ metinleri ile katıldıkları toplantılar kısır döngüden öteye gitmemektedir.

Toplantıyı düzenleyen merkez ilgili problemleri masaya yaymalı, uzmanları tesbit etmeli, incelenmesine ihtiyaç duyulan hususları belirlemelidir. Araştırmacıya gerekli süre verilip hazırlıklı ve doyurucu gelmesi sağlanmalıdır. Dünya Türklüğünün büyük dilimi SSCB'nde iken, Türkiye Türklüğü bu ülkedeki yumuşama ve yeniden yapılanışı, Amerikan neşriyatından aylarca sonra öğrenme imkânı bulabilmiştir.

Türk Dünyasında şöyle bir dolaşılsa nelerle karşılaşırız. Yunan Parlamentosunda üç milletvekili çıkarabilen Batı Trakya Türklüğü bir oyuna muhatap edilmiştir. Konulan barajla Yunan parlamentosuna Türk Milletvekili sokmanın imkânı ortadan kaldırılmıştır. Batı Trakya Türkü şimdilerde bir siyasî parti kurmanın hazırlıkları içindedir. Bunun ne derece sağlıklı olacağını bilemiyoruz.

Bulgaristan Türklüğünün 300 binini bir çırpıda Türkiye'ye aldık. Önceleri, Türkiye geneline iskân etmek gibi sağlıklı bir yol var iken, Fırat'ın batısına iskânları için adetâ direndik. Bulgaristan Türkünü oradan çekmekle sadece Batı Trakya Türkü'nü öksüz bırakmadık, Avrupa Türklüğüne de büyük darbe vurduk. Avrupa'daki batı doğu entegrasyonundan sonra 300.000 Bulgaristan Türkü'nün önemini 10-15 yıl sonra anlıyacağız. Bulgaristan Türkü'nün Türkiye'ye aldığımız kesimi, Bulgaristan'da kalan kısmın da mağduriyetine yol açtı. Zira, Bulgaristan Türkü'nün güzidelerini alınca, geriye lidersiz kadro kaldı. Onların da bir taraftan Türkiye'ye gelmeleri özendirilirken, diğer taraftan baskı ile Türkiye'ye göçleri kolaylaştırılıyor.

Yugoslavya'nın içinde bulunduğu durum, yaşanan kaos ortamı soydaşlarımızı olumsuz yönde etkilemiş, değişik milliyet grupları Türk soyluları kendi saflarına çekebilmek için yoğun mücadele başlatmıştır. Arnavutlar, Sırlar, Makedonlar örnek olarak verilebilir. Zaman içerisinde okullardaki Türkçe ders saatleri azaltılmış, iş imkânları kısıtlanmış, ekonomik zorluklarla karşı karşıya bırakılmışlar, dolayısıyla mücadele gülçeri adetâ sifıra indirilmiştir.

Ancak bütün bu olumsuz şartlara rağmen birlik - beraberlik içinde hareket edebilmek için çeşitli merkezlerde dernekleşme faaliyetlerini sürdüren soydaşlarımız şimdilik küçük adımlarla ilerleme göstermektedir. En büyük eksiklikleri koordinasyonsuzluktur. Değişik merkezlerdeki derneklerin sıkı bir kordine ile çalışmalarını, soydaşlarımızın sosyo-kültürel ve siyasî hakları kazanma açısından kaçınılmazdır.

Romanya'daki soydaşlarımız ise kısmen bölünmüş bir görünüm içerisine girmişlerdir. Türk-Tatar ayrımının yanı sıra «Türk»lerin de kendi aralarında anlaşamayıp gruplaştıkları görülüyor. Bu durum tabidir ki Romanya'nın assimile politikasını kolaylaştırıyor. Asgari müştereklerde birleşmeleri, birlikte hareket etmeleri gerekir. Bizlere düşen, soydaşlarımıza gereken ilgiyi göstermek; onların Türk adı altında birleşmelerini sağlayıp, Türk milleti ve şuurunun güçlendirilmesi yolunda girişimlerde bulunmaktadır. Onların bulundukları ülkenin demokratik haklarından eşit şekilde yararlanıp, kimliklerini muhafaza etmelerini sağlamaktır.

Bugün soydaşlarımızın yoğun olarak bulundukları Kötence'de, Köstence Radyosu Türkçe yayın yapmaktadır. Yarın belki de Romanya Televizyonu Türkçe yayına başlayacaktır. Bu tür gelişmeler iyi değerlendirilmeli, birlik içinde hareket etmeleri, yerlerinde kalmaları ve hepsinin Türk olduğu mesajı verilmelidir.

Moldavya'daki Gökoğuz Türkleri'ni sadece hamâset noktasında tanımaktayız. Gökoğuz'ların hristiyan dinli Türkler oluşu bir noktada Türk dünyası için avantajdır. Bizim için avantaj görünümü arzeden bu yapı Gökoğuz Türkleri için sıkıntı kaynağı olmaktadır. Türk oldukları için hristiyan âleminden ve Hristiyan oldukları için de Türk ve İslâm âleminden soyutlanmaları bu güzide Türk kesimini mağdur etmektedir. Ayrıca, öğrenildiğine göre, Gökoğuz aile yapısı oldukça muhafazakârdır. Bu hal Gökoğuz erkek gençlerinin yöredeki diğer halkların kızları tarafından avlanmalarına ve mazbut Gökoğuz kızlarının ise evde kalmalarına yol açmaktadır. Bu husus bize göre Gökoğuz Türk toplumunun eriyip gitmesini önlemek itibarıyla çözüm bekleyen bir problemdir.

Keza, dünyanın bir çok yerine dağıtılmış bulunan Karaim Türkleri ilgisizliğimiz sonucu erimeğe terk edilmiştir. Musevî

inançlı bu soydaş toplumuna, aralarındaki soy farklılığına rağmen, İsrail Yahudiliği sahip çıkmalıdır. Hazar Türk Devletinin musevî inançlı Türk torunlarının adları, son yıllarda unutulmuştur.

Kıbrıs Türklüğü giderek sıkıştırılmaktadır. Rauf Denktaş'ın şahsında bayraklaşan Kıbrıs davası, baskılara daha ne kadar dayanabilecektir. Kıbristan İngiltere'ye göç eden Türkler ikinci nesilde erimeye yüz tutarken, Türklüğünde dinrenenlerin de hizipçilikle tükendiği söylenilmektedir. Nitekim, yakın zamana kadar sadece kültürel etkinlik gösteren hareket, son dönemde bir avuç olmalarına rağmen, İngiltere Türklüğüne baskı yapabilmektedir.

Irak Türklüğünün durumu içler acısıdır. Sayıca Kürtler'den fazla olduğunu belirten Türkmenler, ses duyurmaya gelince دائما himmete muhtaç olmuşlardır. Yanlış anlaşılmasın, her Türkmen'in derdi ile dertleniriz, fakat bir şey de yapabilmiş değiliz. Ancak Türkmenler Irak'ta kalemle mücadele ederek varlıklarını sürdürmektedirler. Onlar henüz silahlı mücadele için hazır değildirler.

İran'da ülke nüfusunun yaklaşık yüzde 50'sini oluşturan Türklerin sayısı, 20 milyon civarındadır. 16-17 milyonluk nüfus yoğunluğu ve kültürel bağlarımız bakımından Azeri Türkleri büyük bir potansiyel teşkil etmektedir.

İran'daki etnik Türk toplumu, önceki yönetim zamanında olduğu gibi, bugün de İslamî rejimin dinî, siyasî, ekonomik ve kültürel baskılarına maruz kalmaktadır.

Türk toplumunun hukukî statüsünün belirlenmemiş olması ve azınlık olarak kabul edilmemesi gerekçe gösterilerek, devletler hukukundan yararlandırılmaması nedeniyle Türklere yapılan baskılar süregelmektedir.

Özellikle Azeri Türkleri üzerinde yoğunlaşan baskılar; Azeri Türk bölgelerinin ayrı idari birliklere dağıtılarak, Türk topluluklarının birbirinden ayrılması esasına dayanmaktadır. Aynı amaçla Azerbaycan Türkleri kısmen güney eyaletlerine sürülmektedir.

Türk toplumunun, Türkiye ile bağlarını kesmek için her türlü baskıcı tedbirler alınırken, Fars kültürünün hakim kılınarak

Türkiye ile olan coğrafi, siyasi, kültürel bağların yok edilmesine çalışılmaktadır. Bu yaklaşım Kuzey Azerbaycan için de söz konusudur.

İran yönetimi, Güney Azerbaycan halkının milliyetçilik bilincinin gelişmesini engellemek amacıyla özellikle SSCB sınırına yakın yerleşim bölgelerinde çeşitli tedbirlere başvurmaktadır.

Yönetimin, Sovyet Azerbaycan'ında meydana gelen bağımsızlık hareketlerinden (ve nihayet bağımsızlığını ilân etmesinden) büyük endişe duyması nedeniyle, bu baskıların daha da artırılması söz konusudur.

Ancak, «İran'daki Azeri Türk'lerinin yönetimin baskı ve kontrolü-altında bulunmaları nedeniyle, bugün için etkin bir muhalefet hareketinde bulunabilmeleri mümkün görülmemektedir.» demek, sâdece mazeret beyanıdır. Kürtler kalem mücadelesinde Türkmenleri geride bıraktıkları gibi Türkmenlerin fikir ürünü olarak üretebildikleri ciddi hiçbir şey de yoktur. Şimdilerde Türkmenlerin Türkiye'ye iskânı gibi tutarsız bir tez geliştiriliyor ki bu düşünce ecdadın kemiklerini sızlattıktan başka bir işe yaramaz.

SSCB'deki demokratikleşme süreci Türk Cumhuriyetlerini harekete geçirmiştir. Esen hürriyet havası birçok ülkenin, mese-lâ, İran'ın, Suudi Arabistan'ın, hattâ ABD'nin dikkatlerinin bu Cumhuriyetlerde yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Bugün en büyük tehlikenin İran'dan geldiğini söyleyebiliriz. Özellikle Azerbaycan'a yönelik İslami anlayışı yayma faaliyetleri tehlikeli boyutlara ulaşmıştır. Orta Asya Cumhuriyetlerinde ise câmilerde «ne Tacik var, ne de Özbek, sadece müslümanlar var» şeklinde vaazlar verilmektedir. Görülüyor ki «İslâmlaşma» «Uluslaşma» dan önce gelmektedir.

Bu zâfiyetin giderilmesi gerekir. İslâmiyetin yanısıra Türklük şuuru ve duygusu canlandırılmalıdır. Türklük şuuru ve duygusu canlandırılmalı ve Türk kültürü daha yoğun biçimde aşılanmalıdır.

Bunlar için bütün çağdaş araçlardan, ikili ilişkilerden azamî ölçüde yararlanılmaktadır.

SONUÇ :

Milliyet ve dış Türkler meselesinde Atatürk, konunun mâhiyetini belirleyip ve sınırlarını çizmiştir. Bu bilinçli realist belirleme bu gün de geçerlidir. Atatürk bu konuda «Milliyet davası şuursuz ve olumsuz bir dava şeklinde mütalâa edilmemelidir. Milliyet dâvâsı siyasî bir mücâdele konusu olmadan önce, şuurlu bir ölkü meselesidir. Türkiye dışında kalmış olan Türkler ilkin kültür meseleleri ile ilgilenmelidirler. Nitekim biz Türklük dâvâsını böyle bir müsbet ölçüde ele almış bulunuyoruz» demektedir.

Türk dünyasının ihmal kabul etmez unsurlarından birisi de Kürt-Türkleri'dir. Kürt-Türkleri'nin yaşadığı bölge, Türk dünyasının en hassas bölgelerinden birisidir. Ayrıca Türk dünyasında dil itibariyle en fazla başkalaşıma uğrayan da bu soydaş toplumdur. Kürt Türkleri, emperyalizmin, üzerinde en fazla yatırım yaptığı Türk kesimidir. Bütün bunlara rağmen Türklüklerini muhafazada Kürt-Türkleri başarılı olmuşlardır. Ne var ki gerek bünyelerinden yetişmiş ayrılıkçı teorisyenlerin çokluğu ve gerekse bu kadroların iyi organize olmaları Türk dünyasının birliğini, maalesef, tehdit edebilmektedir. Kürt-Türkleri konusu sadece bir bireyinin aileden ayrılması itibariyle değil, aynı zamanda İran-Irak Suriye ve Azerbaycan Türklüğü itibariyle de önemlidir. Oluşturulmaya çalışılan Kürt Türkü-Ermeni ittifakı sadece Anadolu Türklüğünü değil, Azerbaycan Türklüğünü de tehdit etmektedir. Bunun içindir ki günümüzde «Ergenekon» ve Kızılirma idealleri, Güneydoğu Anadolu'da yaşamakta olan bu insanlarımızın istismardan kurtarılmasında büyük rol oynayacaktır. Türk dünyasının meselelerine, ilgi duyan herkes, Kürt - Türkleri sorununa da bulunduğu şartlarda ili göstermelidir. Türk dünyasının kalbi Türkiye ise, bu kalbe sokulmak istenilen hançere birlikte engel olmalıyız.